

Radoslav Tomić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Slikar Mate Otoni Napoli

Izvorni znanstveni rad – *Original scientific paper*

Predan 1. 7. 2014. – Prihvaćen 14. 10. 2014.

UDK: 75 Otoni Napoli, M.

Sažetak

Novim čitanjem objavljenih i do sada nepoznatih arhivskih dokumenata utvrdilo se da je u drugoj polovini 17. stoljeća u Dalmaciji živio i stvarao slikar Mate Otoni Napoli (*Mate Otoni, Mattio Ottoni, Matei de Otonis pictoris dicti Napoli, Matio Napoli, Mattio Napoli, Mattio Napuli*). Prvi je put njegovo ime zabilježeno 1660. godine u Zadru gdje se njemu i supruzi Mandi, rođ. Zuanić, iz Sutivana na Braču, rodio sin. Potom se učestalo spominju u Sutivanu gdje im se, prema zapisima, rodilo troje djece, pa se može pretpostaviti da je u tom mjestu imao i radio-nicu u kojoj je, vjerojatno sa suradnicima i pomoćnicima, radio slike, predoltarnike i oltare za naručitelje s otoka Brača, Šolte, Splita, Solina, Poljica, omiškoga i makarskoga kraja. Taj se srednjodalmatinski opus može dopuniti i oltarnom palom Sv. Antun Padovanski iz franjevačkoga samostana u Kraju na Pašmanu te oslikanom drvenom tavanicom u crkvi sv. Bernardina u franjevačkom samostanu sv. Eufemije u Kam-

poru na otoku Rabu. Slikar Napoli izradio je rapski ciklus 1669. što je najraniji spomen njegove djelatnosti, dok je na slici u Velikom Brdu kraj Makarske upisana 1694. godina, ali je njegova djelatnost trajala i nakon toga jer se u kapeli sv. Dujma u Manastirinama u Solinu, podignutoj 1695., nalazi oltarna slika Mate Otonija Napolija.

Analiziraju se odlike Otonijeva slikarstva i upućuje na njegovo značenje u likovnom stvaralaštvu kasnog 17. stoljeća u Dalmaciji. Pretpostavlja se da je dulje živio u Sutivanu te je najveći broj slika i oltarnih cjelina radio za crkve na Braču i za obližnje kopnene krajeve srednje Dalmacije, od Solina do Makarske, koji su se u to vrijeme oslobodili turske vlasti, pa je stare i nove crkve opremao oltarima, slikama i drugim liturgijskim namještajem. Za sada se ne može utvrditi slikarovo podrijetlo ni obrazovanje. Otoni se može odrediti kao pučki umjetnik koji se u radu koristio grafičkim otiscima.

Ključne riječi: *Mate Otoni, slikarstvo, 17. stoljeće, Dalmacija*

O slikaru Mati (Mateju) Otoniju pisali su fra Karlo Jurišić, fra Josip Ante Soldo, Kruno Prijatelj i Ivana Prijatelj.¹ Na osnovi njihova rada i vlastitih istraživanja bio sam u mogućnosti iznijeti nekoliko podataka iz njegova života te složiti katalog djela u maloj monografiji tiskanoj u Omišu 1997. godine.² Naveo sam da se *Mattaues de Otonis pictor dictus Scopoli* spominje u dokumentima franjevačkoga samostana u Sumartinu na otoku Braču gdje je zabilježeno da je 1681., prema narudžbi tamošnjega plemića Jerolima Nižetića, naslikao oltarnu palu koja više nije sačuvana. Navod slikarova imena (*Mattaues de Otonis*) u dokumentima te njegov vlastoručni potpis (*Mate Otoni*) uz lik sv. Sebastijana na oltarnoj pali *Bogorodica s Djetetom (Bezgrešno začće Blažene Djevice Marije) s Bogom Ocem, sv. Rokom, sv. Sebastijanom i sv. Jurjem* u crkvi sv. Roka u Donjem Docu u Gornjim Poljicima omogućili su mi da rekonstruiram njegovu djelatnosti te da mu pripišem veći broj slika na otoku Braču, u Poljicima, Solinu, Slimenu i Rogoznici u okolici Omiša te u Makru i Velikom Brdu kraj Makarske.

U toj sam rekonstrukciji sastavio katalog Otonijevih djela:

1. Oltarna pala prema narudžbi Jerolima Nižetića, 1681., Sumartin (otok Brač), franjevačka crkva sv. Martina.

Slika nije sačuvana, ali je prema arhivskim dokumentima na njoj bio potpis u kojemu se spominje ime naručitelja, godina nastanka i ime slikara kojega je J. A. Soldo pročitao kao *Mate Otoni dicti Scopoli*.³ U Soldinu čitanju natpis glasi: *DOMINUS GEROLIMOS NISETEUS AD SUPLENDAM VOLUNTATEM SIG(n)OR GIOVAN(n)IS GIACOBI SUI PATRIS NECNOM PRETE. SUARU(m) DEUOCIONEM (h)OCH OPUS FACERE GECITI (!) PER MANUS MATEI DE OTONIS PICTORIS DICTI SCOPOLI Ann Dom MDCLXXXI*.⁴

2. *Bogorodica s Djetetom, sv. Antunom Padovanskim, sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Mihovilom*, ulje na platnu, 1693., Makar kraj Makarske, crkva sv. Ivana, sjeverni zid crkve.⁵
3. *Bogorodica s Djetetom, sv. Antunom Padovanskim, sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Mihovilom*, ulje na platnu, 1694.,

Veliko Brdo kraj Makarske, crkva sv. Mihovila, istočni zid svetišta.

Na slici je natpis:

1694

VCINI SE OVA FIGVRA
OD VELLOBRIANNI
VRIME CAD BI PROCARA
TVRI IVAN MARCO
I MARCO PRODAN

1844

Bi ponoviena ova
Carqua i Ottar po
nastogliagnu Joze
poko:Marca Pro
dana Glavara
ovoga Sella

Natpis je Karlo Jurišić pročitao (rekonstruirao) na sljedeći način: »Učini se ova figura Velikobrđanim u vrime kad biše prokuraori Ivan Markočević i Marko Prodan«. ⁶

4. *Bogorodica s Djetetom, sv. Jelenom, sv. Barbarom, sv. Nikolom, sv. Franjom Asiškim i sv. Antunom Padovanskim*, ulje na platnu, 1686., Ostrvica (Poljica), crkva sv. Ante. Na svitku uz lik sv. Nikole je natpis: *TISSUCHIA SESTA I OSAN DESET 1680*. Uz lik sv. Antuna portret je redovnika s tonzurom i knjigom u rukama.
5. *Sv. Antun Padovanski s donatorom fra Šimunom Ribarevićem*, ulje na platnu, 1686., Sumartin (otok Brač), franjevački samostan sv. Martina. Na slici je natpis: *1686 Fr SIMON RIBAREVIHG F. F.*
6. *Bogorodica od Presvetoga Ružarija sa sv. Dominikom, sv. Barbarom, sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Antunom Padovanskim i otajstvima presvetoga ružarija*, ulje na platnu, 1688., Ostrvica (Poljica), crkva sv. Nikole. Na slici je zapis: *V VRIME (...) GOSPODINA DON ANDRIE CAREVIH:A 168VIII.*
7. *Bogorodica od Presvetoga Ružarija sa sv. Dominikom i sv. Katarinom Sijenskom*, ulje na drvu, Jesenice (Poljica), župna crkva sv. Roka, bočni oltar Gospe od Presvetoga Ružarija.
8. *Navještenje sa sv. Rokom, sv. Antunom Padovanskim, sv. Ivanom Krstiteljem i Bogom Ocem*, ulje na drvu, Tugare/Ume (Poljica), crkva sv. Roka, glavi oltar.
9. Ulomci oltarne slike s prikazom pape Silvestra (?), princeze i Djeteta Isusa s krunicom. Riječ je o ostatku slike na kojoj je bila prikazana Bogorodica od Presvetoga Ružarija sa sv. Jurjem, princezom i drugim svecima. To bi moglo značiti da su u crkvi sv. Roka mogle biti dvije Otonijeve slike koje su, zbog oštećenja, sačuvane u fragmentima što su naknadno objedinjeni i postavljeni u nišu oltarnog retabla.
10. *Bogorodica Bezgrešnog začeca sa sv. Antunom Padovanskim i sv. Katarinom Aleksandrijskom*, ulje na drvu, Tugare (Poljica), crkva sv. Kate.

Uz lik sv. Antuna naslikana je stilizirana veduta grada, možda Splita s katedralom, zvonikom, južnim zidom i Mjedenim vratima Dioklecijanove palače.

Slika se čuva u rezbarenom, pozlaćenom i bojenom okviru. Otonijeva pala čini dio veće cjeline, jer je u donjem dijelu naknadno umetnut pravokutni otvor za svetohranište te dva polja s likovima anđela, dok su sa strana naslikani tordirani stupovi s kapitelima.

11. Predoltarnik s medaljom u kojem je prikazana sv. Katarina Aleksandrijska, a uokolo vitice, cvijeće i dvije glavice anđela, ulje na drvu, Tugare (Poljica), crkva sv. Kate.

Predoltarnik je bio dio cjeline s pripadajućom palom u istoj crkvi.

12. Drveni oslikani predoltarnik. U središnjem medaljonu naslikan je sv. Mihovil, a uokolo cvijeće i dvije glavice anđela, Tugare (Poljica), crkva sv. Kate, sjeverna kapela.

13. *Bogorodica s Djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Arnirom i Bogom Ocem*, ulje na drvu, Dubrava (Poljica), crkva sv. Arnira, glavni oltar.

Uz lik sv. Arnira zapis: *ARNIR*.

14. *Gospa Snježna sa sv. Jurjem, sv. Mihovlom i Bogom Ocem*, ulje na drvu, Dubrava (Poljica), crkva sv. Arnira, bočni oltar Gospe Snježne.

Slika ima oblik triptiha s atikom. Uz Bogorodicu je u stiliziranoj formi prikazana crkva, možda S. Maria Maggiore u Rimu.

15. *Bogorodica sa sv. Antunom Padovanskim, sv. Stjepanom i drugim svecima*, Dubrava (Poljica), crkva sv. Ante Padovanskog.

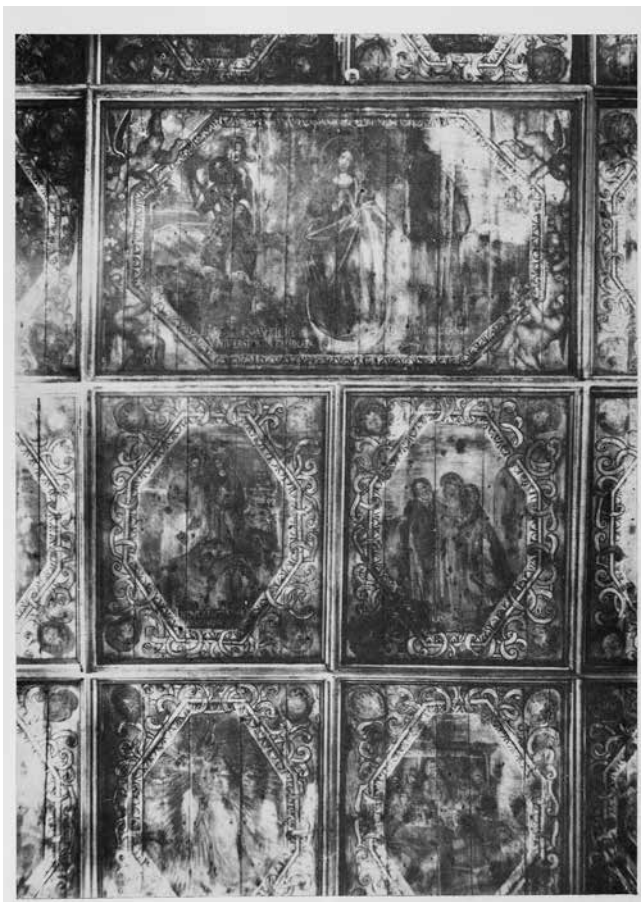
Slika i oltar uništeni su zajedno s crkvom koja je srušena. Na mjestu stare podignuta je nova crkva u koju su ugrađeni dijelovi prijašnje. Slika je bila izložena na drvenom oltaru od kojega je u privatnom vlasništvu ostao sačuvan predoltarnik na kojemu je središnji medaljon s likom sv. Antuna Padovanskoga s Djetetom. Oltar u crkvi sv. Ante spominje splitski nadbiskup Pacific Bizza 30. svibnja 1748. godine: »oltar posvećen sv. Anti s likovima Bl. Djevice, sv. Stjepana i drugim svecima«. ⁷

16. *Bogorodica Bezgrešnog začeca sa sv. Jurjem, sv. Rokom, sv. Sebastijanom i Bogom Ocem*, ulje na platnu, Donji Dolac (Poljica), crkva sv. Roka. Uz rub potpis: *MATE OTONI*.

Na predoltarniku oslikanom cvjetnim motivima i glavicama anđela, u središnjem je medaljonu prikazan sv. Roko. Predoltarnik ponavlja shemu predoltranikā u Tugarima i razlikuje se jedino po prikazima različitih svetačkih likova u medaljonima (sv. Roko, sv. Katarina Aleksandrijska, sv. Mihovil).

Sačuvan je i oslikani i rezbareni oltarni retabl koji se može smatrati slikarovim djelom. Vjerojatno je riječ o ostatku veće, naknadno izmijenjene cjeline.

17. *Bogorodica Bezgrešnog začeca sa sv. Kuzmom i sv. Damjanom*, ulje na drvu, Lokva Rogoznica kraj Omiša, crkva sv. Kuzme i Damjana, danas župna kuća. Slika ima oblik,

1 M. Otoni, Oslikani drveni strop (detalj), crkva sv. Bernardina u Kaporu na otoku Rabu (iz: ZORAIDA DEMORI-STANIČIĆ /bilj. 18/, 339)

M. Otoni, Painted wooden ceiling (detail), church of St Bernardine in Kapor on the island of Rab (source: ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ /n. 18/, 339)

2 M. Otoni, Oslikani drveni strop (detalj), crkva sv. Bernardina u Kaporu na otoku Rabu (iz: ZORAIDA DEMORI-STANIČIĆ /bilj. 18/, 345)

M. Otoni, Painted wooden ceiling (detail), church of St Bernardine in Kapor on the island of Rab (source: ZORAIDA DEMORI STANIČIĆ /n. 18/, 345)

danas razvrnutog, triptiha i možda je uključivala i atiku. Treba pomišljati da je možda riječ o ostatku veće oltarne cjeline.

18. *Bezgrešno začeca Blažene Djevice Marije s Djetetom, sv. Antunom Padovanskim, sv. Petrom, sv. Ivanom Krstite-ljem, sv. Ivanom Evanđelistom i Bogom Ocem*, ulje na platnu, Slime kraj Omiša, župna crkva sv. Ivana Krstitelja, istočni zid svetišta iza glavnog oltara.
19. *Bogorodica s Djetetom, sv. Dujmom i sv. Stašom*, ulje na platnu, Solin, crkva sv. Dujma na Manastirinama.
20. *Preobraženje Krista*, ulje na platnu, Split, samostan školskih sestara franjevki na Lovretu (nekada: crkva sv. Ciprijana samostana trećoretkinja sv. Frane /picokare/ u Bosanskoj ulici u Splitu).

Otonijeva slika *Preobraženje Krista* u Splitu, nadbiskupij-skom središtu, upućuje na poslijeratno stanje u tom gradu u koji se doseljava velik broj stanovnika iz neposredne okolice i zaleđa koji u urbanu sredinu unose ukus neprosvijecena, siromašnog puka, izbjegloga seoskog svijeta.⁸

U dosadašnjem pisanju uočilo se da je Otoni pri slikanju sv. Mihovila na slici u crkvi u Velikom Brdu kraj Makarske koristio bakropis Flamaca Johana (Jana) Sadelera koji je oti-snuo svečev lik s oltarne pale Antonija Marije Vianija u crkvi sv. Mihovila u Münchenu.⁹ Isti predložak za lik sv. Mihovila koristio je i na drugim slikama, u Makru i u Tugarima. Iz toga se moglo zaključiti da su i drugi likovi na njegovim palama nastali kao rezultat preuzimanja gotovih i tuđih rješenja, ali se dalje od te pojedinačne detekcije nije istraživalo. Takav kreativni postupak ne zbunjuje; skupljati podatke, motive i modele s raznih strana, od arhaizama do mogućih ugledanja na suvremenike, opće je mjesto slikara koji trajnije djeluju na hrvatskoj obali tijekom 17. i 18. stoljeća.¹⁰ Moguće preuzimanje i kopiranje odnosi se na Bogorodicu i Dijete Isusa u njezinim rukama, sv. Antuna Padovanskoga, sv. Ivana Krstitelja, ali i na druge likove što ih je slikao prema vlastitom izboru ili prema želji naručitelja. Njegove su pale ponekad izložene na drvenim, oslikanim oltarima te se može uvjerljivo pretpostaviti da je Otoni istodobno radio slike na platnu i drvu te rezbario i oslikavao retable i predoltarnike. Na sačuvanim predoltarnicima oko središnjega medaljona

3 M. Otoni, *Sv. Antun Padovanski i donator*, franjevački samostan, Sumartin na otoku Braču (iz: RADOSLAV TOMIĆ /bilj. 2/, 16)
M. Otoni, St Anthony of Padua and the Donor, Franciscan monastery, Sumartin on the island of Brač (source: RADOSLAV TOMIĆ /n. 2/, 16)

4 M. Otoni, *Bogorodica od Presvetoga Ružarija*, župna crkva sv. Roka, Jesenice (Poljica) (iz: RADOSLAV TOMIĆ /bilj. 2/, 17)
M. Otoni, Madonna of the Holy Rosary, parish church of St Rochus in Jesenice (Poljica) (source: RADOSLAV TOMIĆ /n. 2/, 17)

5 Johan (Jan) Sadeler, *Sv. Trojstvo s arkandjelom Mihovilom*, bakropis (iz: RADOSLAV TOMIĆ /bilj. 2/, 27)
Johan (Jan) Sadeler, The Holy Trinity with Archangel Michael, etching (source: RADOSLAV TOMIĆ /n. 2/, 27)

s likom određenoga sveca slagao je u gustom i plošnom ritmu glavice anđela, cvijeće, vitice i volute, dok je klasično oblikovane slavluk retable bojio žarkim i živim bojama.

Danas se o slikaru mogu iznijeti novi i dragocjeni podatci iz njegova života, dopuniti katalog do sada nepoznatim djelima iz Poljica, s otoka Brača, Šolte i Pašmana te mu priključiti ciklus slika s otoka Raba. Jednom riječju, može se, na osnovi pisanih tragova i sačuvanih slika, s mnogo više argumenata odrediti slikarov identitet.

Krenimo redom. Ključan podatak publicirao je 1957. godine pouzdani istraživač bračke prošlosti Andro Jutronić. Proučavajući sutivanske knjige krštenih, uočio je da se u nekoliko navrata kao svjedok spominju slikar Matteo Napoli i njegova supruga Mandalena. Tako je 13. ožujka 1667. svjedok na krštenju *Signor Matteo Napoli Pitor*, 13. kolovoza 1674. kum je *Signor Mistro Matteo Napoli Pitor*, dok je 1. veljače 1677. kršten *Pietro, figliuolo...di mistro Mattio Napoli et di Madonna Mandalena giugali*. Jutronić je istodobno upozorio da »se sačuvala i oporuka, koju je dao napisati Matteo Ottone M. Napoli 22. studenoga 1678. kojom je župskoj crkvi ostavio neku svoju sliku, koja da prikazuje Gospu.«¹¹ Prema tome, u Sutivanu se, prema Jutronićevu istraživanju, 1678. godine spominje slikar *Matteo Ottone M. Napoli*. U istom je mjestu slikar zabilježen (u obliku Matteo Napoli) 1666., 1674. i 1677. godine.

Navedene podatke treba revidirati i dopuniti novim. Revizija se odnosi ponajprije na natpis s nestale pale u Sumartinu. U

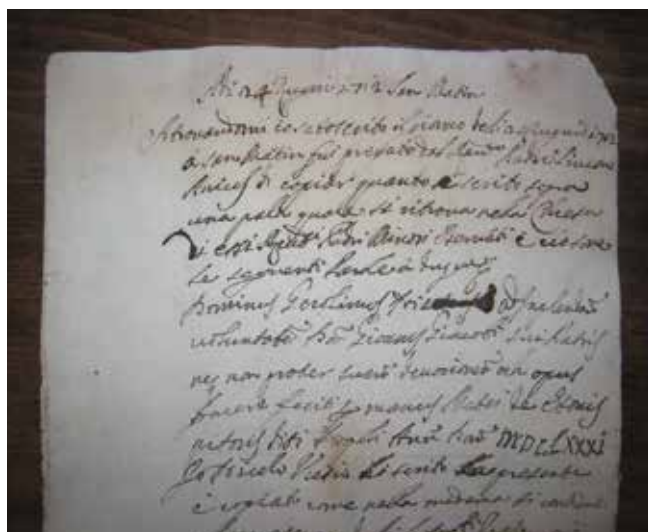
6 Slika Sv. Antun Padovanski tijekom restauracije s otkrivenim starijim slojem M. Otonija, franjevački samostan sv. Duje, Kraj na otoku Pašmanu

Painting St Anthony of Padua with an uncovered older layer by M. Otoni photographed during the restoration works, Franciscan monastery of St Domnius, Kraj on the island of Pašman

8 M. Otoni, *Pohodjenje Blažene Djevice Marije Elizabeti*; nepoznati slikar, *Bogorodica*, župna crkva Očišćenja Blažene Djevice Marije, Srednje Selo na otoku Šolti

M. Otoni, Visitation of the Blessed Virgin Mary to Elizabeth; unknown painter, Madonna, parish church of the Purification of the Blessed Virgin Mary, Srednje Selo on the island of Šolta

7 Spomen slikarova imena, franjevački samostan u Sumartinu na otoku Braču

Mention of the painter's name, Franciscan monastery in Sumartin on the island of Brač

transkripciji zaslužnog fra Josipa Ante Solda palu je, prema narudžbi Jerolima Nižetića, izradio slikar Matej Otoni *dicto Scopoli* (*Matei de Otonis pictoris dicti Scopoli*), ali ponovnim čitanjem navedenoga dokumenta umjetnikovo ime mora se čitati kao *Mateo de Otoni dicti Napoli*.¹² Prema tome, riječ je

upravo o slikaru čije se ime spominje u Sutivanu gdje je napisao oporuku u kojoj se navodi kao Matej Otoni(e) Napoli. Iz Sutivana mu je bila i supruga Manda (Mandalena) Zuanić te se upravo njezinim podrijetlom može objasniti i slikarov boravak u malom mjestu na otoku. Tamo im se, prema upisima u knjige krštenih, rodilo troje djece: kći Bartula (Bartola) krštena 29. kolovoza 1668., kći Franica (Franka, Francesca) 7. kolovoza 1674., a sin Petar 1. veljače 1677. godine. Iz dokumenta datiranog 1681. godinom doznajemo da je Manda bila kći Nikole Zuanića iz Sutivana. I sam slikar pojavljuje se u Sutivanu kao svjedok 1680. i potpisuje se tiskanim slovima kao: *MATIO NAPOLI*.

Ali, slikar Matej Otoni sa suprugom Mandalenom (*Matio Ottoni* i *Mandalena sua legitima consorte*) spominje se već 1660. godine u Zadru gdje su u katedrali sv. Stošije 12. prosinca krstili sina Antuna Mariju (*Antonio Maria*). Taj rani navod slikarova imena i njegova prisutnost sa suprugom u Zadru upućuju na to da je čak i prije toga datuma bio u Dalmaciji.¹³

Sada kad je ispravno pročitano slikarovo ime te utvrđeno mjesto gdje je imao obitelj, može se argumentirano reći da je u Sutivanu na otoku Braču u drugoj polovini 17. stoljeća živio slikar Matej Otoni Napoli te da je u tom mjestu imao radionicu (atelje). Morao je imati suradnike pa i pomoćnike jer je organizirao složen posao, ne samo slikanja nego i izrade drvenih oltara, predoltarnika i ukrasnih okvira. Isporučivao ih je i prevezio ne samo u crkve na otoku Braču nego i u Poljica, omiško i Makarsko primorje te u Split i Solin. Takva radi-

9 M. Otoni, Oltarna slika i predoltarnik s prikazom sv. Katarine Aleksandrijske, crkva sv. Kate u Osiću, Tugare (Poljica)
M. Otoni, Altarpiece and antependium depicting St Catherine of Alexandria, church of St Catherine in Osič, Tugare (Poljica)

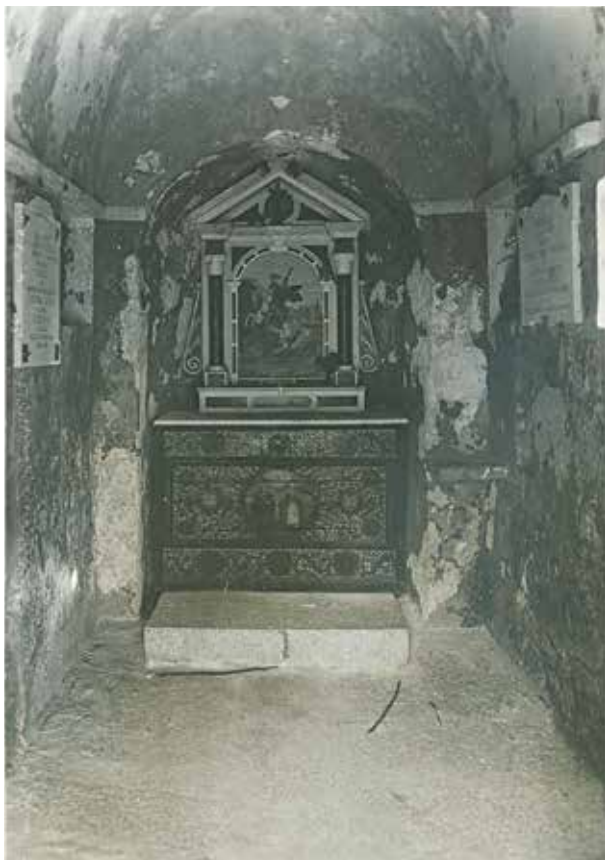
10 M. Otoni, Predoltarnik s prikazom sv. Mihovila na bočnom oltaru, crkva sv. Kate u Osiću, Tugare (Poljica)
M. Otoni, Antependium on the side altar depicting St Michael Archangel, church of St Catherine in Osič, Tugare (Poljica)

11 M. Otoni, Predoltarnik s prikazom Bogorodice, crkva Rođenja Marijina, Tugare, Truša (Poljica)
M. Otoni, Antependium depicting the Madonna, church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary in Tugare, Truša (Poljica)

onica nije bila usamljena pojava u Dalmaciji 17. i 18. stoljeća. U Splitu je nekoliko godina živio i intenzivno slikao Matej Ponzoni Pončun, tamo je djelovao Marko Capogrosso, Pietro Ferrari, fra Bone Razmilović, Sebastijano Devita i Mihovil Luposignoli. U obližnjem Trogiru živio je i slikao Giovanni Francesco Fedrigazzi, u Šibeniku Franjo Divnić, u Skradinu, Šibeniku, Biogradu i Zadru djelovao je Josip Marcati, dok je u Zadru živio Giovanni Battista Augusti Pitteri putujući u razne dalmatinske lokalitete. U Dubrovniku je likovno vrijedan i relativno brojnan opus ostvario Petar Mattei, dok se u Perastu afirmirao Tripo Kokolja. Sva ta imena i njihova djela upućuju na to da u dalmatinskom slikarstvu nije bilo izrazitih lomova i cezura o čemu se često u prošlosti pisalo naglašavajući diskontinuitet i prekide što su slijedili nakon "cvatnog" razdoblja i trajanja "dalmatinske slikarske škole" 14., 15. i 16. stoljeća. Promijenile su se društvene i političke okolnosti otkada je Venecija zagospodarila obalom i otocima a Turci osvojili velike dijelove zaleđa i obale, ali nije nestala svijest i potreba za umjetničkim djelima, u prvom redu potreba za slikama u crkvama. Nakon Tridentskoga koncila promijenila se i liturgija te odnos prema umjetnosti i nje-

zinoj ulozi u opremanju crkava i u životu vjernika. Trebalo je sve više slika za nove i stare crkve i svetišta, bratimske i obiteljske kapele, samostanske crkve i zajednice, plemićke palače i ladanjske vile, za građane, pomorce i crkvene osobe. Drveni, kameni i mramorni oltari podizani su za stare i nove svece što su prikazivani u tradicionalnim i suvremenim, učenim ikonografskim obrascima. Takve su nove okolnosti pretpostavljale i pojačanu slikarsku djelatnost, naročito od kraja 17. stoljeća kada su završili mletačko-turski ratovi te je u dugom razdoblju mira u svim segmentima započela obnova u dalmatinskom društvu i u crkvi. Stoga je pojava i djelatnost slikara logična posljedica takve promijenjene društvene stvarnosti u kojoj se povećao broj stanovnika pa su se osnivale nove župe i gradile crkve ne samo u biskupijskim središtima nego i u predgrađima, na otocima, u priobalju i u dalmatinskom zaleđu. Upravo je u takvim okolnostima živio i djelovao slikar Otoni Napoli. Još uvijek ne znamo ništa o njegovu podrijetlu, mogućem školovanju pa ni o okolnostima u kojima je slikao i u kojima je dobivao narudžbe. Je li bio doseljenik s Apeninskog poluotoka ili se u Sutivan preselio iz nekoga primorskog grada moći će se

12 Glavni oltar s predoltarnikom M. Otonija (uništen), crkva sv. Jure na Gracu u Gatima (Poljica)

High altar with the antependium painted by M. Otoni (demolished), church of St George in Grac, Gati (Poljica)

13 Slika Sv. Antun Padovanski nakon obnove, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Sutivan na otoku Braču

Painting St Anthony of Padua after the restoration works, parish church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Sutivan on the island of Brač

utvrditi jedino iz nekoga arhivskog izvora, tim više što i slikarova oporuka pisana 1678. godine koju prije pola stoljeća spominje Jutronić, danas nije dostupna.¹⁴

Treba napomenuti da su neke Otonijeve slike posljednjih godina restaurirane što je pomoglo da se ispravnije utvrde dosezi njegova stvaralaštva, kolorističko bogatstvo i crtačke mogućnosti.¹⁵

Prethodno zaokruženom umjetnikovu opusu može se u srednjoj Dalmaciji priključiti još šest djela, dva oslikana predoltarnika iz Poljica (Tugare, Gata), jedna slika iz župne crkve sv. Petra u Novim Selima u zaleđu Omiša, dvije slike iz dominikanskoga samostana u Bolu na otoku Braču te jedna iz crkve Pohođenja Blažene Djevice Marije u Srednjem Selu na Šolti. Predoltarnik glavnog oltara u kapeli Bezgrešnoga začeca u Trušima (Tugare) ponavlja Otonijeva rješenja na istu temu sa središnjim medaljonom s prikazom Bogorodice između cvijeća i dviju glavica anđela.¹⁶ U crkvi sv. Jure na Gracu u Gatima Otonijev predoltarnik je odavno uklonjen i poznat je samo preko fotografije na kojoj se vidi da je riječ o istovrsnom tipu drvenoga pravokutnika podijeljena na tri vodoravna polja, od kojih je središnje najšire. Na njemu je medaljon s prikazom dvojice svetaca, jednoga u biskupskom ornatu pa je vjerojatno riječ o patronu župe sv. Ciprijanu kojemu je posvećena župna crkva, dok je uz njega vjerojat-

no sv. Roko kojemu je bila podignuta kapela u starom selu ispod Mosora.¹⁷

Dvije bolske slike nemaju potvrđeno podrijetlo; možda su iz samog Bola iako mogu potjecati iz nekog od napuštenih pustinjačkih zajednica na južnoj strani otoka (Dutić, Dračeva luka, Silvio, Stipančići). Riječ je o lunetama što su vjerojatno pripadale razvrgnutim oltarnim cjelinama, a na obje je prikazan Bog Otac. Iste tipologije je i prikaz Boga Oca koji je pripadao oltarnoj cjelini u župnoj crkvi sv. Petra u Novim Selima u zaleđu Omiša.

Oltarna pala iz crkve Pohođenja Blažene Djevice Marije u Srednjem Selu na otoku Šolti sastavljena je od dva dijela koji su naknadno povezani u jedinstvenu cjelinu. U gornjem je stilski i umjetnički "napredniji" prikaz *Bogorodice s Djetetom*, dok je u donjem *Susret Bogorodice i Elizabete*. Otoni je izradio samo donji dio oltarne pale pokazujući i na njoj skromne i specifične dosege svoga slikarskoga umijeća.

Navod slikarova imena u varijanti Matej Otoni Napoli otvara mogućnost da se s njim poveže oslik drvene tavanice u crkvi sv. Bernardina u franjevačkom samostanu sv. Eufemije u Kamporu na Rabu, na sjeveru Dalmacije. Prema dosadašnjim istraživanjima, crkva iz 15. stoljeća temeljito je obnovljena 1669. godine kada je u njezin brod postavljen oslikani drveni

14 M. Otoni (?), Glava sv. Antuna, rendgenska snimka, stariji sloj slike Sv. Antun Padovanski, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Sutivan na otoku Braču

M. Otoni (?), St Anthony's head, RTG, older layer of the painting St Anthony of Padua, parish church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Sutivan on the island of Brač

15 M. Otoni (?), Glava Krista, rendgenska snimka, stariji sloj slike Sv. Antun Padovanski, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Sutivan na otoku Braču

M. Otoni (?), Christ's head, RTG, older layer of the painting St Anthony of Padua, parish church of the Assumption of the Blessed Virgin Mary, Sutivan on the island of Brač

strop/tabulat. Stropna površina (82 m²) raščlanjena je na 27 pravokutnih polja (veličina 188 × 155 cm) u sedam redova po četiri polja, osim četvrtoga reda u kojemu je središnje polje dvostruko veće. Kasetna polja međusobno su odijeljena profiliranim okvirima. Unutar svakoga polja oslikan je samo središnji oktogonolni dio, dok su u uglovima prikazane glavice anđela. Na središnjem, najvećem, naslikana je Bogorodica Bezgrešnoga začeca između sv. Bernardina kome je posvećena crkva i sv. Kristofora, zaštitnika grada Raba. Njihovi su izduženi, nepokretni likovi nastali prema starijim predlošcima (lik sv. Kristofora upućuje i na Vivarinijeva rješenja s poliptiha u istom samostanu) te su na vanjskim poljima dopunjeni pokrenutim, bucmastim anđelima što se može protumačiti činjenicom da nije riječ samo o različitim predlošcima koje je koristio nego i o slikarovu nerazumijevanju prostornih i narativnih pravila jer je na taj način razjedinio i razmrvio iluzionirane površine.

Opis, ikonografsku i stilsku analizu slika dali su Vladimir Marković i Zoraida Demori-Staničić.¹⁸ Strop sa slikama franjevačke tematike nastao je, kako je na nekim poljima i upisano, 1669. godine »potporom puka koji njime treba biti počašćen«. Na polju s prikazom euharistijskoga čuda sv. Antuna naslikan je i grb mletačke obitelji Semitecolo. Ivan Antun Semitecolo bio je knez grada Raba između 1668. i 1671. godine, upravo u vrijeme oslikavanja stropa.¹⁹

U samostanskim dokumentima o stropu upisan je važan podatak: *maggio 1669: per colori per dipinger le soffito della chiesa L. 150, per fattura al pittor Napoli L. 300, per dati al*

mistro Zorzi marangon L. 150 – »svibanj 1669: za boje za bojenje stropa u crkvi 150 lira; za rad slikaru Napoliju 300 lira; dano stolaru Jurju lira 150«.²⁰

Navedeni prijedlozi što se temelje na arhivskim podatcima i stilskim osobinama analiziranih djela dopuštaju da se sa slikarom poveže i oltarna pala s prikazom sv. Antuna Padovanskoga iz franjevačkoga samostana sv. Duje u Kraju na otoku Pašmanu. Ona je naknadno, u 18. stoljeću potpuno preslikana kada je nepoznati majstor naslikao novi prikaz sveca s Isusom u naručju te skupinom anđela u vrhu platna. Prilikom restauracije utvrdilo se da postoji raniji sloj te su ostavljena vidljivim lica sv. Antuna i Djeteta Isusa. Upravo taj vidljivi "detalj" sa starijega sloja slike pokazuje da je riječ o djelu Mateja Otonija Napolija jer se plošne, linearno oblikovane, prostodušne fizionomije preklapaju s njegovim radovima u srednjoj Dalmaciji. Kasniji preslik upućuje na promjenu ukusa kod franjevaca kojima se više nije "sviđala" starija slika arhaičnog izgleda. Pašmanska slika pokazuje da je Otoni u Zadru boravio zbog poslovnih obveza. Tamo je 1660. godine krstio sina, pa se može pretpostaviti da je upravo u to vrijeme mogla nastati pala u franjevačkoj crkvi sv. Duje. Uz to treba svakako pretpostaviti da je slikar za zadarski kraj mogao izraditi i druga djela koja su naknadno nestala ili su zamijenjena. O njegovoj intenzivnoj djelatnosti na sjeveru Dalmacije svjedoči oslikani drveni strop na otoku Rabu.²¹

Otoni se u dokumentima spominje u Sutivanu otkuda mu je bila i supruga. U oporuci pisanoj 22. studenoga 1678. župnoj crkvi u tom mjestu ostavio je neku svoju sliku koja prikazuje

16 M. Otoni, *Bog Otac*, dominikanski samostan, Bol na otoku Braču
M. Otoni, *God the Father*, *Dominican monastery, Bol on the island of Brač*

17 M. Otoni, *Bog Otac*, dominikanski samostan, Bol na otoku Braču
M. Otoni, *God the Father*, *Dominican monastery, Bol on the island of Brač*

Gospu, a koja se nije sačuvala. Nije moguće utvrditi ni druga njegova djela u tamošnjim crkvama pa ni u obližnjim mjestima. Treba svakako pretpostaviti da je i u tim sredinama radio oltarne pale i slike koje su u vrijeme gospodarskoga i kulturnoga uspona vjernicima mogle izgledati arhaično i "primitivno", izvan mode i izvan vremena. Tijekom 18. i 19. stoljeća tamošnje su crkve proširivane i opremljene mramornim oltarima s novijim palama, pa je pretpostavljeno uklanjanje njegovih djela moguće razumjeti. Jedna preslikana oltarna pala *Sv. Antun Padovanski* s naknadno umetnutim medaljonima s prikazima svečevih čuda u župnoj kući u Sutivanu možda je njegovo djelo. Preslikana je i "uljepšana", a mogla je pripadati starijemu oltaru koji se 1708. spominje u župnoj crkvi na čije je mjesto postavljen novi mramorni s novijim svečevim kipom.²²

Ako se prihvati takva rekonstrukcija Otonijeve djelatnosti koja uključuje slike na Rabu, Pašmanu, Solinu, Splitu, omiškom primorju i zaleđu (Rogoznica, Slime, Nova Sela), Makarskom primorju (Makar, Veliko Brdo), Braču (Sumartin, Bol, Sutivan), Šolti (Srednje Selo) i Poljicima (Tugare, Dubrava, Jesenice, Gata, Ostrvica, Donji Dolac), onda je pred nama opus koji se količinom i specifičnim likovnim govorom nameće kao važna dionica likovnih zbivanja u Dalmaciji kasnoga 17. stoljeća. Njegovo slikarstvo u "pučkom" diskursu raslojene prostorne organizacije bez jasno definiranih perspektivnih planova i unutarnje povezanosti, s likovima koji se aditivno nižu, moglo je biti prihvaćeno i traženo samo u provincijskoj sredini gdje je likovna kultura bila nedefinirana i skromna. Krajolik u pozadini na njegovim slikama amorfnu je nakupina oblika preuzetih iz realnoga svijeta koji pokazuju da Otoni nije bio sposoban da nijansirano i uvjerljivo prikaže odabrane motive. Ponavljanje simetričnih kompozicija s istovjetno oblikovanim likovima pokazuje da se u pravilu koristio grafičkim listovima kao predlošcima i pomagalicama što su mu olakšavali rad. Nema dvojbe da je rapski oslik nastao prema nekim modelima i uzorima što ih je majstor mogao dobiti izravno od učenijih franjevac koji su željeli da se u njihovoj kapeli, u sukcesivnom nizu prikažu svetački

likovi i njihovo djelovanje. Na tim je poljima, bez uspjeha, pokušao prikazati određenu radnju pa i neka emocionalna stanja, dok je na oltarnim palama zamro svaki osjećaj za organiziranje naracije u logične i čvrste prostorne okvire. U pravilu, to su žarkim i živim bojama oslikane plohe dopunjene dekorativnim motivima. Pobjeda rutine odlika je svih umjetnika koji su djelovali u dalmatinskoj sredini tijekom 17. i 18. stoljeća. Takvu repetitivnu metodu rada koristio je čak i Matteo Ponzoni Pončun iako je bio neosporan talent koji je oblikovao vlastiti stil prepoznatljiv na složenoj mletačkoj pozornici ranoga *seicenta*. Robovanje konvencijama najbolje se može vidjeti na djelima Giovannijs Battiste Augustijsa Pitterija jer je početna živost izbljedjela pa su njegove oltarne pale, gubeći na snazi, postale anemične, sve bljedih tonova, u scenografiji koja ne posjeduje kohezivnu slojevitost.

Treba reći da prisutnost Otonijevih slika u Splitu, na otocima Rabu i Braču potvrđuje kako su i te "urbane" sredine, u sjeni

18 M. Otoni, *Bogorodica s Djetetom, sv. Antunom Padovanskim, sv. Ivanom Krstiteljem i sv. Mihovilom*, crkva sv. Ivana Krstitelja, Makar
M. Otoni, *Madonna and Child with St Anthony of Padua, St John the Baptist and St Michael*, *Church of St John the Baptist, Makar*

19 M. Otoni, *Bogorodica s Djetetom, sv. Dujom i sv. Stašom*, crkva sv. Duje na Manastirinama u Solinu

M. Otoni, Virgin and Child with St Domnius and St Anastasius, church of St Domnius in Manastirine, Solin

20 M. Otoni, *Bogorodica Bezgrešnoga začeca sa sv. Antunom Padovanskim, sv. Petrom, sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Ivanom Evanđelistom i Bogom Ocem*, župna crkva sv. Ivana Krstitelja, Slime

M. Otoni, Madonna of the Immaculate Conception with St Anthony of Padua, St Peter, St John the Baptist, St John the Evangelist and God the Father, parish church of St John the Baptist, Slime

turskih ratova i migracija stanovništva posustale u razvoju jer su naručivale umjetnine od diletanta koji u kasnom *seicentu* slika pale prema renesansnim kompozicijskim uzorima, ali plošno i dekorativno. Tako zapuštene i bez čvrstih kriterija te su sredine prihvatile “izvanvremensku”, pučku frazeologiju slikara koji je istodobno radio za naručitelje iz dalmatinskih gradova i sela pod mletačkom vlašću te za one iz netom oslobođenih krajeva što su do tada priznavali tursku vlast. Ostaje otvoreno pitanje koliko je djela izradio i u kojim je mjestima Otoni slikao. Treba naime računati da je dio njegovih slika i oltara stradao te da je uklonjen u obnovama crkava tijekom 18., 19. i 20. stoljeća jer su u tim vremenima takva djela mogla izgledati zastarjela i nepodesna da se uklope na mramorne oltare što su tijekom 18. stoljeća počeli prevladavati u unutarnjoj opremi crkava.²³

Otoni je pripadao kulturi onoga društva koje nije posjedovalo ni financijsku moć ni likovnu svijest. To su ruralne zajednice u Poljicima, na otoku Šolti, okolici Makarske i Omiša, trećoretkinje (picokare) u Splitu, novoformirana župna zajednica u Sutivanu, skromna memorijalna crkva sv.

Dujma na Manastirinama podignuta nakon odlaska Turaka te franjevačke zajednice na Braču, Pašmanu i Rabu. Možda će buduća istraživanja odgovoriti na pitanje kako je slikar Otonijeve razine dobio narudžbu da oslika tavanicu u crkvi sv. Bernardina u Kaboru. Smije li se pomišljati na moguće prijateljstvo slikara i naručitelja, franjevačkih redovnika? Uz to treba upozoriti da su i u drugim dalmatinskim gradovima oslikane tavanice relativno skromne likovne vrijednosti jer su naručitelji polazili od pretpostavke da se na njima treba oblikovati dekorativna cjelina “složene” ikonografije s razrađenim vjerskim porukama u kojima umjetnička dimenzija nije bila u prvom planu. To se odnosi na cikluse slika u šibenskim i splitskim crkvama 17. i 18. stoljeća.

Ako se, barem na razini kratke opaske, pokuša Otonija usporediti s drugim slikarima čija su djela prepoznata u Dalmaciji, onda bi to mogao biti Sensio Volta čija se jedina oltarna pala nalazila u crkvi sv. Mihovila u Zaglavu na Dugom Otoku a danas je pohranjena u tamošnjem samostanu. Sensio Volta, potpuno nepoznata ličnost, prikazao je sveca frontalno, ukočeno i plošno, izvan dodira sa suvremenim

likovnim kretanjima. Sliku je potpisao 1653. godine i na njoj je, u donjem dijelu, iza svečeva lika sumarno prikazao lokalni krajolik kakav se vidi iz samostana prema otoku Ižu što bi značilo da je i boravio u Zaglavu.²⁴ Sličan način izražavanja prepoznaje se i na slici *Posljednji sud* nepoznatoga majstora u župnoj crkvi sv. Tome u Tkonu na Pašmanu što rječito govori da su naručitelji u tim sredinama, u selima i naseljima na otocima, u priobalju i u bliskom kopnenom zaleđu rado prihvaćali takva djela.

U prethodnim analizama Otoni se promatrao kao slikar koji u prvom redu radi za ruralne vjerske zajednice na prostoru od Solina, Splita, Poljica i Omiša do Makarske i Sumartina

na Braču. No radijus njegova djelovanja bio je mnogo veći i protezao se od Raba i Pašmana preko Šolte i Brača do srednjodalmatinskih seoskih crkava, pa se može reći da nije riječ o lokalnom majstoru nego o slikaru-putniku koji na širokom dalmatinskom prostoru i u različitim kulturnim zonama pronalazi naručitelje za svoja djela. Njegova je prisutnost za-bilježena 1660. u Zadru, slika u Makru datirana je 1694., dok je kapela sv. Dujma u Solinu u kojoj je na oltaru Otonijeva slika podignuta 1695. godine, pa se može pretpostaviti da je u Dalmaciji živio i stvarao gotovo četiri desetljeća ostavivši iza sebe djela koja ne govore samo o njegovim likovnim sposobnostima nego dopunjuju spoznaju o dalmatinskom društvu i ocrtavaju njegov kulturni i likovni horizont kasnog *seicenta*.

Prilog: dokumenti

Otoni Adi 12 Decembre 1660

Io Prete Teodoro Zampani Curato ho batezzato Antonio Maria fig.lo di mistro Mattio Otoni procreato con Mandallena sua legitima consorte. Compari il signor Francesco de Franceschi spicier, et la signora Governatora Maria consorte del signor Governator Pietro da Scuttari.

Arhiv Zadarske nadbiskupije – 43, Zbirka matičnih knjiga i parica matičnih knjiga Zadarske nadbiskupije, Zadar, Župa sv. Stošije, Knjiga krštenih XI, (1656.–1674.), fol. 67v. Ime svećenika Roman Jelić pročitao je kao Teodor Zampana. Usp. ROMAN JELIĆ, Popis imena svećenika, redovnika i redovnica u crkvenim maticama sv. Stošije u Zadru (1569.–1706.), Zadar, 1990., 29 (*Zampana, don Teodor: 1632–1670. MV i MU, mansionar kolegijalne crkve 1648, kanonik 1660. Umro 1670, pokopan u crkvi sv. Stošije. MU.*).

Adi 24 Zugnio 1712 San Martin

Atrovandomi io sotoscrito il giorno delli 24 zugnio 1712 à San Martin fui pregato dal Rev.do Padre Simon Ancich di copiar quanto si serito sopra una pala quale si ritrova nela Chiesa di essi Reverendi Padri Minori Oservanti è cio fare le seguenti parole a (...)

Dominus Gerolimus Niseteus ad suplandam voluntate sig Gioanis Jacobi sui patris nec non poter suarum devozionem och opus facere fecit per manus Matei de Otonis pictoris dicti Napoli ano Dni MDCLXXXI

Io Nicolo Vusio so(to)scrito rapresente è copiato come nella mede(si)ma si contiene alla presenza delli sotoscriti testimonij qualli si sotoscriverano –

Io Francesco Vincenti qui presente et haver letto quanto nella presente si contiene.

Carte diverse della Chiesa di Humazzo Sup:e e q.ta di S. Martino

Župni arhiv Sumartin 2

XVIII. stoljeće

Adi 29 Agosto 1668

Bortola figliuola legit.ma è naturale di S.r Matt.o Napoli Pittor et di Madonna Mandalena sua moglie fù batezzata da me D. Giovanni Carambatich Curato del luoco di S. Giovanni alla Brazza. Furon compari Il. Sig.re Fran.co Natali et Sig.ra Gierolima Marianovich da Spalato.

Adi 7 Agosto 1674

Francesca figliuola legitima è naturale di Mistro Matt.o Napuli Pittor et di Mandalena giugali al.....ambi due della Parochia di Sta Maria dell' Assunta del Luoco di S. Giovanni alla Brazza Dioc.e di Lesina: fù batezzata da me D Giovanni Carambatich Curato di Sud.o Luoc: furon Compari il Sig.r Nicoletto Glavich da Spalato e Sig. Giacobina Petritio

Adi p.o Febraro 1677

Pietro figliolo legitimo è naturale di Mistro Mattio Napoli Pittor è di Madonna Mandalena giugali ambidua della Parochia di S.ta Maria dell'Assunta del Luoco di S. Giovanni alla Brazza: Dioc.e di Lesina: fù batezzata nella chiesa Parochiale da me Don Giovanni Carambatich Curato di Sud.o Luoc: furon Compari il Sig Pietro Nadali, et Catta. Vladisavich.

Državni arhiv Zadar (DAZd)

Inv. br. 1229

Sutivan (na Braču)

Knjiga krštenih, 29. VI. 1628. – 21. IX. 1694.

29 ottobre 1681

... fatto alla Brazza in S. Z.(uan)e in casa delli S. Filippi dove personalmente cons.ta Madona Madalena Zuanich, figlia del Sig. Padron Nicolo Zuanich moglie di M.o Mattio Napoli pitor...

Državni arhiv Zadar

Arhiv Brača, kutija 14, sveščić 12, list 31

1680. 26 marzo

.....

IO MATIO NAPOLI FUI PRESENTE AL SUDETTO
TES(TAMENT)O

1678–1684

Intromissionum – Testamentor. – Instrumentorum – Civi-
lium – Za kneza: Caetano Orio, Francesco Diedo

Državni arhiv Zadar

Arhiv Brača, svezak 10, sveščić 1–17, kutija 14; svezak 10,
sveščić 7, list 1–50Na ispisima dokumenata iz Državnog arhiva u Zadru za-
hvaljujem dr. sc. Bojanu Goji. Zahvaljujem i fra Boži Vuleti,
gvardijanu franjevačkoga samostana u Sumartinu koji mi
je s povjerenjem ustupio arhivsku građu radi istraživanja.

Bilješke

- 1
KRUNO PRIJATELJ, Novi vijek, u: *Kulturni spomenici otoka Brača/Brački zbornik*, 4, (ur.) Andre Jutronić, Supetar, 1960., 225; KARLO JURIŠIĆ, Katolička crkva na biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine, Zagreb, 1972., 101, 160, 182–185, 204, sl. 38; KARLO JURIŠIĆ, Iz makarske prošlosti, Makarska, 1984., 10; RADOSLAV TOMIĆ, Poljica, prostor i spomenici, magistarski rad, Zagreb, 1988., 101–102; IVANA PRIJATELJ, O utjecaju grafika na neka slikarska djela u crkvi Gospe Trsatske u Rijeci, u: *Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Opatiji u svibnju 1992., posvećenog djelu prof. dr. Radmile Matejčić*, (ur.) Nina Kudić, Marina Vicelja, Rijeka, 1993., 271–272; IVANA PRIJATELJ, O grafičkim predlošcima nekoliko dalmatinskih slika, u: *Mogućnosti*, 4/6 (1994.), 186–187; *Umjetnost kasnog baroka u Splitu*, (ur.) Davor Domančić, Split 1988., 26–27; KRUNO PRIJATELJ, Barokne slike u franjevačkom samostanu u Sumartinu, u: *Sumartin: zbornik radova*, (ur.) Josip Ante Soldo, Sumartin–Split, 1992., 310–315; JOSIP ANTE SOLDO, Samostan i župa svetog Martina, u: *Sumartin: zbornik radova*, (ur.) Josip Ante Soldo, Sumartin–Split, 1992., 178.
- 2
RADOSLAV TOMIĆ, Matej Otoni slikar u provinciji, Omiš, 1997.
- 3
JOSIP ANTE SOLDO (bilj. 1), 178.
- 4
JOSIP ANTE SOLDO (bilj. 1), 178, bilj. 22.
- 5
Danas se slika čuva u staroj franjevačkoj crkvi u Makarskoj. Prema pisanju Mile Vidovića, sliku je 1844. obnovio slikar-amater Franjo Kaer. Usp. MILE VIDOVIĆ, Splitsko-makarska nadbiskupija: župe i ustanove, Split, 2004., 290.
- 6
KARLO JURIŠIĆ, Stari hrvatski natpisi Makarskog primorja (XV–XVIII st.), u: *Starine JAZU*, 53 (1966.), 112–113, sl. 17; KARLO JURIŠIĆ, Crkve u doba Turaka, u: *Kačić. Zbornik Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, II (1969.), 106–107.
- 7
DANKO VLAŠIĆ, Vizitacije poljičkih župa u XVIII. stoljeću, Split, 1995., 93; RADOSLAV TOMIĆ (bilj. 2), 10.
- 8
RADOSLAV TOMIĆ, Splitska slikarska baština, Zagreb, 2002., 124–126. O samostanu usp. BERHMANA NAZOR, Lovretske sestre, Split, 1986., 29. Slika je većim dijelom preslikana.
- 9
IVANA PRIJATELJ (bilj. 1, 1994.), 186–187.
- 10
Takav postupak ne poznaje vremenske i prostorne granice o čemu piše i književnik Josif Brodsky. Usp. npr. JOSIF BRODSKY, Progon na sjever, u: *Forum*, 10–12 (2013.), 1153.
- 11
ANDRE JUTRONIĆ, Najstarija sačuvana knjiga rođenih Sutivana (1622.–1694.), u: *Starine*, 47 (1957.), 234.
- 12
Usp. dokument u prilogu.
- 13
Podatak u Nadbiskupijskom arhivu u Zadru pronašao je i ustupio mi na publiciranje dr. sc. Bojan Goja na čemu mu iskreno zahvaljujem.
- 14
Oporuku je slikar napisao 1678. godine iako je živio dugo nakon toga. Kako je zbog posla često izbio, na taj je način želio osigurati imovinu i obitelj.
- 15
Spominjem u prvom redu diplomski rad na temu predoltarnika s nekadašnjega glavnog oltara što ga je Otoni izradio u crkvi sv. Kate u Tugarima. Usp. ELENA JURIC, Konzervatorsko-restauratorski zahvat na predoltarniku sv. Katarine. Primjena infracrvene spektroskopije kod analize pigmenata, diplomski rad, Umjetnička akademija u Splitu, Odsjek za konzervaciju i restauraciju, Split, 2010.
- 16
Predoltarnik je dio oltarne cjeline kojoj pripada retabl i pala na kojoj su prikazani Bogorodica Bezgrešnoga začeca sa sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Nikolom, sv. Karlom Boromejskim i drugim svecima. Ona nije Otonijevo rad, stilski je “naprednija”, kao i drveni polikromirani, izvorno pozlaćeni retabl, te se može odrediti kao djelo 17. stoljeća nastalo u Veneciji.
- 17
Fotografiju mi je ljubazno ustupila Larisa Vidaković, prof., na čemu joj iskreno zahvaljujem. Autor fotografije je njezin djed, gospodin Špiro Sinovčić (1898.–1985.), dip. oec., jednom veliki poljički knez. Prema pisanju don Stipe Kaštelana, na crkvi sv. Jure na Gracu u Gatima »godine 1933. novi krov bi napravljen i novo zvono postavljeno. Također i unutrašnjost bi popravljena i novi oltar napravljen.« Usp. STIPE KAŠTELAN, Povjesni ulomci iz bivše slobodne općine-republike Poljica, Split, 1940., 130. Tada je u crkvi postavljeno i pet ploča s natpisima koje se vide na fotografiji.

18
VLADIMIR MARKOVIĆ, Zidno slikarstvo 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Zagreb, 1985., 98–103; ZORAIDA DEMORI-STANIČIĆ, Franjevački ciklus na drvenom stropu crkve sv. Bernardina u Kamporu na Rabu, u: *Rapski zbornik. Zbornik radova sa znanstvenog skupa o otoku Rabu održanog od 25. do 27. listopada 1984. godine*, (ur.) Andre Mohorovičić, Zagreb, 1987., 337–351.

19
VLADISLAV BRUSIĆ, Otok Rab, Rab, 185; ZORAIDA DEMORI-STANIČIĆ (bilj. 18), 338.

20
VLADIMIR MARKOVIĆ (bilj. 18), 99, bilj. 5; ZORAIDA DEMORI-STANIČIĆ (bilj. 18), 350; MILJENKO DOMIJAN, Rab, grad umjetnosti, Zagreb, 2001., 216.

21
Je li možda Mate Otoni Napoli naslikao likove Marije i Ivana na oltaru sv. Križa u istom franjevačkom samostanu sv. Eufemije koji

sa skulpturom raspetoga Krista tvori cjelinu? Usp. MILJENKO DOMIJAN (bilj. 20), 219.

22
O oltaru sv. Ante brine se istoimena bratovština zabilježena 1708. godine. Usp. ANDRE JUTRONIĆ, Tri knjige bratovština u Sutivanu do 1798. godine, u: ANDRE JUTRONIĆ, *Bračke teme*, Split, 2002, 159.

23
Brojni oltari i slike što se spominju u vizitacijama u crkvama na prostoru gdje je zabilježena Otonijeva djelatnost, a danas ih više nema, mogli su, barem u jednom dijelu, biti upravo njegova djela.

24
IVO PETRICIOLI, Sensio Volta – najstariji slikar zadarskog otočkog pejzaža, u: *Zadarska revija*, 3 (1959.), 317–319; EMIL HILJE – RADOSLAV TOMIĆ, Umjetnička baština Zadarske nadbiskupije, Slikarstvo, Zadar, 2006., 274 (Radoslav Tomić).

Summary

Radoslav Tomić

Painter Mate Otoni Napoli

After re-examining published and previously unknown archival documents it has been determined that a painter by the name of Mate Otoni Napoli (*Mate Otoni, Mattio Otoni, Matei de Otonis pictoris dicti Napoli, Matio Napoli, Mattio Napoli, Mattio Napuli*) lived and worked in the second half of the 17th century. His name was first recorded in Zadar in 1660, where his wife Manda, née Zuanić from Sutivan on the island of Brač gave birth to his son. Subsequently, they were often mentioned in Sutivan where they had, according to records, three children. It *can therefore be assumed* that he had a workshop in this town where he created, probably together with associates and assistants, paintings, antependiums and altars for patrons from the islands of Brač and Šolta, from the city of Split, Solin, Poljica, and the regions of Omiš and Makarska. This Middle-Dalmatian *oeuvre* can be complemented by the altar panel *St. Anthony of Padua* from the Franciscan monastery in Kraj on the island of Pašman and by the painted wooden ceiling in the church of St. Bernard in the Franciscan monastery of St. Euphemia in Kampor on the island of Rab. In 1669 painter Mate Napoli created his Rab series, representing the earliest testimony of his activity, while the year 1694 is inscribed on a painting in Veliko Brdo, in the vicinity of Makarska. However his artistic activity lasted longer considering that the chapel of St. Domnius with an altarpiece created by Mate Otoni Napoli was built in 1695 in Manastirine, Solin.

This article analyses the characteristics of Otoni's painting and indicates his importance for the visual arts in Dalmatia in the late 17th century. It is assumed that he lived in Sutivan for a prolong period of time and that the majority of his

paintings and altar units were intended for the churches on the island of Brač and the nearby mainland areas of Middle Dalmatia, from the river Cetina to Makarska, which recently freed themselves from Ottoman rule, therefore, he created altars, paintings and other liturgical furniture for the new and old churches. For the moment his origins and education remain unknown. Otoni could be defined as a folk artist who made use of prints during his work.

According to current research painter Mate Otoni Napoli created the following pieces arranged here according to topographical order, from the island of Rab towards south, instead of chronological order due to difficulties in determining more precisely the date of execution of many of his works:

1. Wooden ceiling with 27 painted panels, 1669, the church of St. Bernard in the Franciscan monastery, Rab.
2. *Saint Anthony of Padua holding the Christ Child*, oil on canvas, Franciscan monastery of St. Domnius in Kraj on the island of Pašman. Subsequently in the 18th century, Otoni's altarpiece was painted over. Only fragments, the head of the saint and Jesus became visible after restoration.
3. *The Visitation of the Blessed Virgin Mary*, a lower section of the altarpiece composed of two parts subsequently assembled together into a single unit. The upper section contains stylistically and artistically more advanced depiction of Madonna and Child, oil on canvas, the church of the Visitation of the Blessed Virgin Mary, Srednje Selo, Šolta.
4. Lunette with the depiction of God the Father, oil on canvas, *The Dominican Monastery*, Bol (the island of Brač).

5. Lunette with the depiction of God the Father, oil on canvas, The *Dominican Monastery*, Bol (the island of Brač).
6. *St. Anthony of Padua with the donor friar Šimun Ribarević*, oil on canvas, 1686, The Franciscan monastery of St. Martin, Sumartin (the island of Brač).
7. *Madonna and Child, St. Domnius and St. Anastasius*, the church of St. Domnius in Manastirine, Solin.
8. *Transfiguration of Jesus*, oil on canvas, The Franciscan monastery in Lovret, formerly the church of St. Cyprian at the monastery of the Franciscan third order (*mantellate*) in Bosanska Ulica, Split.
9. *Our Lady of the Most Holy Rosary with St. Dominic and St. Catherine of Siena*, oil on wood, the side altar of Our Lady of the Most Holy Rosary, the parish church of St. Roch, Jesenice (Poljica).
10. *The Annunciation with St. Roch, St. Anthony of Padua, St. John the Baptist and God the Father*, oil on wood, main altar, the church of St. Roch, Tugare/Ume (Poljica).
11. Fragments of altar painting with the depiction of pope Sylvester (?), princess and Christ Child with the rosary. These are the remaining painting fragments depicting Our Lady of the Most Holy Rosary with St. George, the princess and other saints. This could mean that the church of St. Roch contained two Otoni's paintings which were conserved in fragments, due to damage, and subsequently assembled and installed in the niche of the altar retable.
12. *Mary of the Immaculate Conception with St. Anthony of Padua and St. Catherine of Alexandria*, oil on wood, the church of St. Catherine, Tugare (Poljica).
- A stylized veduta of a town is painted next to the figure of St. Anthony, possibly Split with the cathedral, church tower, southern facade and the Brass gates of Diocletian's palace.
13. Antependium with a medallion depicting St. Catherine of Alexandria, surrounded by floral decorations, flowers and heads of two angels, oil on wood, the church of St. Catherine, Tugare (Poljica).
- Antependium was a part of one single piece with the relevant panel in the same church.
14. Wooden painted antependium. St. Michael is depicted in the central medallion, surrounded by flowers and heads of two angels, north chapel of the church of St. Catherine, Tugare (Poljica).
15. Wooden painted antependium. Virgin Mary is depicted in the central medallion, surrounded by flowers and heads of two angels, the church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary, Truša, Tugare (Poljica).
16. Wooden painted antependium. Virgin Mary is depicted in the central medallion, surrounded by flowers and heads of two angels, the church of St. George, Gata (Poljica). St. Cyprian and an unknown saint are depicted in the central medallion, surrounded by flowers and heads of two angels.
17. *Madonna and Child, St. John the Baptist, St. Raynerius and God the Father*, oil on wood, main altar, the church of St. Raynerius, Dubrava (Poljica).
18. *Our Lady of the Snows with St. George, St. Michael and God the Father*, oil on wood, , the altar of Our Lady of the Snows, the church of St. Raynerius, Dubrava (Poljica).

19. *Virgin Mary with St. Anthony of Padua, St. Stephen and other saints*, the church of St. Anthony of Padua, Dubrava (Poljica).

The painting was destroyed, but the antependium with a central medallion with the figure of St. Anthony of Padua with Child is preserved and in private ownership.

20. *Madonna and Child, St. Helena, St. Barbara, St. Nicholas, St. Francis of Assisi and St. Anthony of Padua*, oil on canvas, 1686, the church of St. Anthony, Ostrvica (Poljica).

21. *Our Lady of the Most Holy Rosary with St. Dominic, St. Barbara, St. John the Baptist, St. Anthony of Padua and the Mysteries of the Holy Rosary*, oil on canvas, 1688, the church of St. Nicholas, Ostrvica (Poljica).

22. *Mary of the Immaculate Conception with St. George, St. Roch, St. Sebastian and God the Father*, oil on canvas, the church of St. Roch, Donji Dolac (Poljica). A signature is inscribed close to the border: MATE OTONI

St. Roch is depicted in the central medallion of the antependium painted with flower motifs and heads of angels.

23. *God the Father*; lunette from the former main altar, the parish church of St. Peter, Nova Sela (Omiš).

23. *Mary of the Immaculate Conception with St. Cosmas and St. Damian*, oil on wood, the church of saints Cosmas and Damian, now in the parish house, Lokva Rogoznica, close to Omiš. The painting is shaped as a triptych, now-disassembled, and it might have comprised an attic.

24. *The Immaculate Conception of Virgin Mary with Child, St. Anthony of Padua, St. Peter, St. John the Baptist, St. John the Evangelist and God the Father*, oil on canvas, east wall of the sanctuary behind the main altar, the parish church of St. John the Baptist, Slime, close to Omiš.

25. *Madonna and Child, St. Anthony of Padua, St. John the Baptist and St. Michael*, oil on canvas, 1683, east wall of the sanctuary, the church of St. John, Makar, close to Makarska.

26. *God the Father, Madonna and Child, St. Anthony of Padua, St. John the Baptist and St. Michael*, oil on canvas, 1694, the church of St. Michael (the painting is now kept in the old Franciscan church in Makarska), Veliko Brdo, close to Makarska.

Otoni's paintings mentioned in documents:

1. *Virgin Mary*, parish church, Sutivan. The painting was mentioned in Otoni's last will in 1678.
2. Altar panel commissioned by Jerolim Nižetić, 1681, the Franciscan monastery of St. Martin, Sumartin.

Possible works by Otoni:

1. *St. Anthony of Padua with Child*, the parish church, Sutivan. The figure of the saint and Jesus was painted over. The panel was enlarged and completed with medallions depicting miracles of the saint. The original layer of the painting with the image of saint's figure could be Mate Otoni Napoli's work.

Keywords: Mate Otoni, painting, 17th century, Dalmatia

(Prijevod/Translation: Ana Bilić)